

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ та МУЗЕЄЗНАВСТВА
ТОВАРИСТВО АНТРОПОЛОГІЇ

VITA ANTIQUA
№ 7–8

Збірка наукових статей

УДК: 902 + 572
ББК: 63.4 + 28.71
В: 79

Номер рекомендовано до друку Вченою радою історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 23 квітня 2009 р. (протокол № 8) та Вченою радою Товариства археології та антропології

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р іст. наук, проф. *М.І. Гладких* (головний редактор)
д-р іст. наук, проф. *Б.М. Гончар*
д-р іст. наук, проф. *В.М. Мордвінцев*
д-р іст. наук, проф. *Р.В. Терпиловський*
д-р іст. наук, проф. *В.І. Яровий*
канд. іст. наук *Н.С. Абашина* (відповідальний редактор)
канд. іст. наук *С.В. Палієнко* (відповідальний секретар)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

д-р іст. наук, проф., член-кор. НАНУ *О.П. Моця*
д-р іст. наук, проф. *В.В. Ставнюк*

ЗАСНОВНИК:

Товариство археології та антропології

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01601, м. Київ, вул. Володимирська, 64, ауд. 164

В: 79 VITA ANTIQUA. Збірка наукових статей. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. — № 7—8. — 300 с., 165 рис.

Реєстраційне свідоцтво КІ № 350, видане 8 лютого 1999 р.
Міністерством інформації України

Збірка присвячена 60-літтю Р.В. Терпиловського, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка та провідного наукового співробітника відділу археології ранніх слов'ян Інституту археології НАН України. Статті охоплюють широке коло проблем від історіографії археології до музеєзнавства. Основне місце належить введенню до наукового обігу матеріалів археологічних пам'яток від доби палеоліту до кінця I тис. н. е.

- © Товариство археології та антропології, 2009
- © Колектив авторів, 2009
- © ВПЦ «Київський університет», 2009
- © С.І. Іванисько, обкладинка, 2009

Наукове видання

VITA ANTIQUA, 2009, № 7—8

Збірка наукових статей українською, російською та французькою мовами

Редактор та упорядник збірки: *Р.В. Терпиловський*
Редактор англійських текстів: *Т.І. Шевченко*
Технічний редактор: *С.А. Горбаненко*

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром «Київський університет»

Підписано до друку 26.04.2009. Формат 60 × 84/8. Гарнітура Times.
Наклад 300 прим. Ум. друк. арк. 34.88. Обл.-вид. арк. 37,5.

Тираж віддруковано у ПП «Друкарня "Бджола"» Київ, Деміївський провулок, 6. Зам. № 1114.

KYIV NATIONAL TARAS SHEVCHENKO UNIVERSITY
HISTORICAL FACULTY
DEPARTMENT of ARCHAEOLOGY and ANTHROPOLOGY
SOCIETY of ARCHAEOLOGY and ANTHROPOLOGY

VITA ANTIQUA
№ 7–8

The collection of scientific articles

<i>СИНІЦЯ Є.В.</i> Піт-стоп (до 60-річчя Р.В. Терпиловського)	9
Список друкованих праць Ростислава Всеволодовича Терпиловського	21
<i>PAKHARIEVA OLEKSANDRA.</i> Relations entre prehistoriens Russes et Français au XIX ^e et au debut du XX ^e siècles	28
<i>ПІВОВАРОВ С.В.</i> Розвиток археологічної науки в Чернівецькому університеті (друга половина XIX ст. — 2004 р.)	34
<i>МИСЬКО Ю.В.</i> Б.О. Тимошук і розвиток археологічних досліджень у Чернівецькому університеті в контексті вивчення питань слов'яно-руської духовної культури	38
<i>ПАЛІЄНКО С.В.</i> Проблема історико-культурного поділу пізнього палеоліту Східної Європи в радянському та пострадянському палеолітознавстві (кінець 50-х рр. XX ст. — початок XXI ст.)	42
<i>ТОЛОЧКО Д.В.</i> Проблема вивчення та інтерпретації трипільських площадок	50
<i>ЗЕЛЕНКО С.М., КОБЕЦ В.Д., МОРОЗОВА Я.И.</i> Подводная археология в Киевском национальном университете имени Тараса Шевченко	54
<i>РЫЖОВ С.Н., МАТВИИШИНА Ж.Н., ПУДОВКИНА А.С., ЛЕВЧУК П.А.</i> Стратиграфические и планиграфические исследования палеолитической стоянки Малый Раковец IV на Закарпатье	60
<i>ГЛАДКИХ М.І., РИЖОВ С.М.</i> Між першим та четвертим житлами Межиріцького поселення	72
<i>РЕКОВЕЦ Л.И., НЕСИН В.А.</i> Новая стоянка людей позднего палеолита у села Копачив в Украине	74
<i>ШИДЛОВСЬКИЙ П.С.</i> Результати досліджень Семенівського пізньопалеолітичного комплексу в 2004—2008 рр.	78
<i>ПЯСЕЦЬКИЙ В.К.</i> Неолітичні місцезнаходження поблизу міста Славута в Малому Поліссі та деякі загальні питання неолітизації	90
<i>ПУСТОВАЛОВ С.Ж.</i> Классификация катакомбной керамики	101
<i>ДУДИН А.А.</i> О металлических деталях деревянной посуды ранних кочевников юга Восточной Европы в предскифский период	123
<i>КОЗАК Д.Н.</i> До питання про рибальство у скіфську добу на Волині	130
<i>ОЛЬГОВСЬКИЙ С.Я.</i> Бронзолivarні майстерні Північного Причорномор'я архаїчного часу (сучасний стан вивченості)	135
<i>СИВОЛАП М.П., ГОПКАЛО О.В.</i> Розкопки курганів у верхоріччі р. Золотоношка	142
<i>ПАЧКОВА С.П.</i> К вопросу о формировании территории зарубинецкой культуры (по керамическим материалам)	146
<i>ЦИНДРОВСЬКА Л.О.</i> Зарубинецькі тілоспалення могильника Дідів Шпиль	155

<i>SINITSA E.V.</i> Pit-stop (to the sixtieth birthday of professor R.V. Terpylovsky)	9
Rostislav V. Terpylovsky's list of printed works	21
<i>PAKHARIEVA OLEKSANDRA.</i> Relationship between Russian and French prehistorians in the 19 th century and at the beginning of the 20 th century	28
<i>PIVOVAROV S.V.</i> The Development of the Archaeological Science in the University of Chernivtsi (Second Half of 19 th — 2004)	34
<i>MISKO Yu.V.</i> B.O. Tymoshchuk and the Development of the Archaeological Research in the University of Chernivtsi in the Context of Slavic-Russian Spiritual Culture Studies	38
<i>PALIENKO S.V.</i> Problem of Historical and Cultural Separation of the Upper Paleolithic of East Europe in Soviet and Postsoviet Paleolithical Science (End of the 50 ^s of 20 — Beginning of 21)	42
<i>TOLOCHKO D.V.</i> The Problem of Studying and Interpretation of Tripollian Dwellings (Areas) Remains.	50
<i>ZELENKO S.M., KOBETS V.D., MOROZOVA Ya.I.</i> Underwater Archaeology at Kiev National Taras Shevchenko University	54
<i>RYZHOV S.N., MATVIISHINA G.N., PUDOVKINA A.S., LEVCHUK P.A.</i> The Study Stratigraphy and Planigraphy of Malyj Rakovets IV Site in Transcarpathia	60
<i>GLADKYH M.I., RYZHOV S.M.</i> Between the First and Fourth Mezhirich dwellings.	72
<i>REKOVEC L.I., NESIN V.A.</i> A New Site of a Prehistoric Man from the Late Paleolit at Kopychiv, Ukraine	74
<i>SHIDLOVSKY P.S.</i> Results of Investigations of Semenivka Upper Paleolithic Complex in 2004—2008	78
<i>PIASETSKY V.K.</i> Neolithic Sites near Slavuta City in Maly Polissia and some General Issues of Neolitization	90
<i>PUSTOVALOV S.Zh.</i> Catacomb Culture Pottery Classification	101
<i>DUDIN A.A.</i> About Metal Details of the Wooden Cutlery of the Early Nomads from the South of the Eastern Europe in the Pre-Scythian Period	123
<i>KOZAK D.N.</i> About the Issue of Fishing in Scythian Age at Volyn	130
<i>OLGOVSKY S.Ya.</i> Bronze Founding Workshops of Northern Black Sea Coast in Archaic Age (Modern Level of Research)	135
<i>SIVOLAP M.P., GOPKALO O.V.</i> Barrow Excavations in Upper Region of Zolotonoshka River	142
<i>PACHKOVA S.P.</i> To the Issue of Zarubintsi Culture Territory Formation (by Ceramic Materials)	146
<i>TSYNDROVSKA L.O.</i> Zarubyntsi Cremations of Didiv Shpyl Cemetery	155
<i>ABASHINA N.S., PETRAUSKAS O.V., PETRAUSKAS A.V.</i> Late Roman Period Site Obuhov-3 Research in 2007—2008	163

С.В. Пивоваров

РОЗВИТОК АРХЕОЛОГІЧНОЇ НАУКИ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (друга половина ХІХ ст. — 2004 р.)

В статті проаналізовано етапи становлення та розвитку археології в Чернівецькому університеті. На матеріалах археологічних досліджень автор з'ясовує внесок викладачів та співробітників ВНЗ у справу вивчення старожитностей регіону та популяризації археологічних знань.

Відкриття Чернівецького університету в жовтні 1875 р. стало помітною подією в науковому житті Буковинського краю. За роки існування навчального закладу декілька поколінь науковців зробили помітний внесок у вивчення різних проблем минулого регіону. Завдяки їхнім кропітким дослідженням територія Буковини перетворилася в своєрідну «археологічну Мекку», де зроблені відкриття світового значення, а багато розкопаних пам'яток стали хрестоматійними.

Розвиток археології в Чернівецькому університеті, як і історичних досліджень в цілому, можна підрозділити на ряд періодів. Так у перший період, який охоплює 1875—1914 рр., відбулося становлення археології, як історичної дисципліни. У другий — 1918—1940 рр. спостерігається певний занепад археологічних досліджень, пов'язаний із румунізацією установи. Третій період, який датується 1945—1991 рр., характеризується новим підйомом в археологічних роботах, відкриттям сотень нових пам'яток, їх обстеженням і проведенням масштабних розкопок. Для четвертого періоду, що розпочався в 1991 р. і триває до сьогодні, притаманний комплексний підхід і ціленаправлене вивчення середньовічних старожитностей регіону.

Територія Буковини тривалий час була слабовивченим в археологічному відношенні регіоном. Інтерес до місцевих старожитностей зародився серед інтелігенції краю ще в середині ХІХ ст. Значною мірою цьому сприяла урядова політика Австрійської держави, яка піклувалася охороною предметів старовини та пам'яток історії та культури [Михайлина, Пивоваров, 1997, с. 242—244]. В цей час вивчення місцевих старожитностей зосереджувалося в різних музейних товариствах та об'єднаннях, які виникли в Чернівцях у 1860—70-х рр. Проте вся їх діяльність носила аматорський характер і зводилася, переважно, до колекціонування предметів старовини, в тому числі і археологічних знахідок, виявлених за випадкових обставин.

На якісно новий рівень аналіз археологічного матеріалу регіону піднімається після відкриття Чернівецького університету. З цього часу спостерігається справжнє пробудження інтересу громадськості до місцевої старовини, чому безперечно сприяли науковці навчального закладу. Викладачі історичних кафедр філософського факультету Ф.Ц. фон Блюменталь (1829—1906), Й. Лозерт (1846—1936), О. Будінські (1844—1900), З. Герцберг-Френкель (1857—1913), та інші зробили досить багато для впровадження наукового підходу в дослідженні питань минуштини, використанню інформативних можливостей різних джерел, застосуванню найновіших на той час методик при їх аналізі та ознайомленні студентів і громадськості краю з останніми європейськими відкриттями [Чернівецький університет, 1995, с. 52—58; Балух, Масан, 2000, с. 5—6]. Завдяки цьому з числа випускників університету вийшло немало вчених, які в подальшому займалися археологічними дослідженнями та краєзнавчою роботою, зокрема і на Буковині.

Серед випускників, а пізніше викладачів університету, які, займалися в той час археологічними дослідженнями, на першому місці стоїть ім'я професора Раймунда Фрідріха Кайндля (1866—1930). Науковець представляв на Буковині «Віденське антропологічне товариство» та здійснював значну подвижницьку діяльність по виявленню та науковій фіксації археологічних старожитностей і публікував повідомлення про їх знахідки на сторінках столичних та місцевих видань [Михайлина, Пивоваров, 2000, с. 34]. У 1890 р. за його активним сприянням було створено «Загальне археологічне товариство» у Чернівцях, а у 1893 р. відкритий Чернівецький крайовий музей.

Р.Ф. Кайндль одним із перших розпочав розкопки археологічних пам'яток регіону. Саме він у 1893 р. разом із віденським науковцем Й. Сомбаті та К. Ромшторфером провів перші роботи на поселенні трипільської культури в с. Шипинці. Пізніше самостійно досліджував пам'ятку у 1902—1904 рр. і виявив там значну кількість кераміки, знярядь праці, предметів побуту та решток споруд енеолітичної доби. Стараннями науковця в 1899—1900 рр. було проведено ар-

хеологічне обстеження літописного Василева, де досліджено рештки дерев'яної культової споруди, середньовічний могильник та гончарний горн. Р.Ф. Кайндль проводив також розкопки на землях інших регіонів. Зокрема, він вивчав кургани в Нижньому Городнику (Південна Буковина), розкопував енеолітичне поселення в Кошилівцях (Тернопільщина), неодноразово супроводжував віденських фахівців під час їхніх розвідок по археологічним пам'яткам Буковини. Зі своїми археологічними дослідженнями науковець знайомив студентів, досить часто здійснював із ними екскурсії на давні городища, вали та поселення Буковини, всіляко сприяв пробудженню у них інтересу до вивчення пам'яток старовини.

Матеріали своїх археологічних робіт Р.Ф. Кайндль публікував у різних фахових виданнях, місцевій пресі, а також у ряді монографічних праць, присвячених історії Чернівців та Буковини [Михайлина, Пивоваров, 1997, с. 243—245].

Важливе значення для вивчення старожитностей краю мали також дослідження професора В. Мільковича (1857—1920), який провів розкопки решток оборонних укріплень XIII—XIV ст. на горі Цецино під Чернівцями і виявив там нумізматичні матеріали та предмети озброєння середньовічного часу [Михайлина, Пивоваров, 1997, с. 245].

Загалом в цей період були закладені підвалини археології в регіоні, з'ясована давність заселення краю, проведено перші археологічні розкопки та опубліковано наукові повідомлення про матеріали цих досліджень.

Протягом другого періоду дослідження старожитностей краю значно загальмувалися, що було викликано змінами в політичному житті та входженням регіону до складу боярської Румунії. Румунізація університету, від'їзд із Буковини фахівців австрійського походження, нові вимоги до наукових розробок тощо, негативно відбилися на розвитку археології у закладі. Проте, археологічні роботи не припинилися повністю. В цей час обстеження археологічних пам'яток Буковини проводив доцент Ч. Амброжевич [Михайлина, Пивоваров, 2000, с. 34—40]. Основну увагу у своїх дослідженнях він звернув на вивчення палеолітичних пам'яток правобережжя Середнього Дністра. Завдяки його роботам було відкрито палеолітичні місцезнаходження в Прилипчому, Оселівці, Вороновиці, Бабаїному, Кормані, Ожевому, Волошковому та ін. Крім того, він займався вивченням пам'яток доби енеоліту в Дарабанах і Магалі, а також обстежив різночасові городища в Білій, Стрілецькому Куті, Оршівцях. У дослідженнях палеоліту на землях краю значну

допомогу досліднику надав тодішній студент Євзибій Лазар, який відкрив пізньопалеолітичну стоянку в с. Замостя на Черемоші, а пізніше досліджував ряд археологічних пам'яток регіону від доби енеоліту до середньовіччя [Михайлина, Пивоваров, 2000, с. 34—40].

Наступний період у розвитку археологічних досліджень в Чернівецькому університеті розпочинається в післявоєнний час. Реорганізація історичного факультету, перехід на загальнодержавні навчальні плани привів до запровадження викладання нормативного курсу «Археологія СРСР» і впровадження обов'язкової для студентів історичного факультету археологічної практики. Спочатку цей курс «Археології» читали різні викладачі, зокрема Є.В. Черезов — фахівець з історії давнього Єгипту, а практику студенти проходили в археологічних експедиціях по дослідженню палеолітичних пам'яток на Дністрі чи літописного Галича.

Важливе значення для популяризації знань по археології серед вчителів, студентів та школярів краю відіграв створений при університеті в 1957 р. музей історії університету. Його завідувач в 1957—1962 рр., випускник істфаку університету, а нині відомий український археолог, П.І. Винокур, доклав чимало зусиль до створення археологічної експозиції музею та проведенню розкопок на території Буковини та Східної Волині. Вже протягом 1957—1958 рр. під його керівництвом розпочала діяти археологічна експедиція університету, яка разом із Чернівецьким краєзнавчим музеєм (керівник досліджень Б.О. Тимошук) провела розкопки пам'яток черняхівської культури в Борівцях, Колінківцях, Санківцях, Ставчанах та Киселеві, поселень та могильника культури поянешти-лукашівка в Круглику. В той же час археологічна експедиція університету здійснила охоронні розкопки на трипільському поселенні в Магалі. У 1959 р. П.І. Винокуром була проведена комплексна експедиція по вивченню пам'яток черняхівської культури поблизу сіл Маркуші та Іванківці на Житомирщині. Протягом 1960—1961 рр. експедицією університету досліджувався безкурганний сарматський могильник у Киселеві [Михайлина, Пивоваров, 2000, с. 34—40].

1962—1965 рр. експедиціями університету продовжувалося вивчення старожитностей краю першої половини I тис. н. е. В цей час археологічні роботи у навчальному закладі очолила Л.В. Вакулєнко. Під її керівництвом було проведено обстеження різночасових пам'яток на території краю та виявлено ряд нових археологічних об'єктів. Серед них на особливу увагу заслуговують поселення культури карпатських курганів в Глинниці, Драчинцях, Ясенях, Мислові та ін. пунктах

[Вакуленко, 1963, с. 73—75; Вакуленко, Городецький, 1960, с. 137—142]. Особливо важливе значення на той час мали започатковані дослідницею розкопки поселення та курганів поблизу м. Глибока. Під керівництвом Л.В. Вакуленко студенти Істфаку брали участь в роботі інших експедицій, зокрема в дослідженні середньовічної Хотинської фортеці, які проводив Б.О. Тимошук [Вакуленко, Тимошук, 1966, с. 22—23].

Важливі зрушення в розвитку археологічних досліджень у Чернівецькому університеті відбулися після приходу на викладацьку роботу Б.О. Тимошука (1919—2003), видатного археолога і дослідника старожитностей краю. Протягом 1968—1977 рр. він незмінно керував експедиціями закладу, а до 1979 рр. викладав курс «Археологія СРСР». Прекрасний лектор, напрочуд ерудований дослідник закоханий в археологію, Б.О. Тимошук став засновником «Буковинської школи археології», дав путівку у життя багатьом сучасним дослідникам-археологам.

Під керівництвом науковця було проведено розкопки чисельних пам'яток слов'яно-руського часу на території Чернівецької, Івано-Франківської та Хмельницької областей. Серед них такі відомі пам'ятки, як Василів, Волока, Галиця, Горішні Ширівці, Грозинці, Дарабани, Кордин, Ленківці, Молодія, Онут, Перебиківці, Ревно, Чорнівка та багато інших.

Б.О. Тимошук розпочав плідну роботу по складанню археологічної карти Чернівецької обл., до роботи над нею активно залучалися студенти-історики. Крім того в університеті діяв археологічний гурток, члени якого по вихідним дням, разом із Б.О. Тимошуком здійснювали обстеження території регіону і виявили чимало невідомих раніше археологічних пам'яток [Тимошук, 1999; 1976; 1982].

Після переходу Б.О. Тимошука до Інституту археології у Москві викладання археології у навчальному закладі продовжив його учень Л.П. Михайлина, який також очолив археологічну експедицію університету. Протягом 1979—1991 рр. під його керівництвом було проведено ряд експедицій по вивченню слов'янських старожитностей регіону, зокрема, досліджено забудову, укріплення та структуру Ревнянського гнізда поселень, проведено розкопки на городищі в Білій, вивчено особливості оборонних конструкцій Чорнівецького городища, проведено розвідкове обстеження багатьох різночасових археологічних пам'яток краю.

Із 1991 р. розпочинається новий період в розвитку археологічних досліджень у Чернівецькому університеті. З цього часу головна увага звертається на вивчення слов'янських та давньоруських пам'яток регіону, комплексний

аналіз виявленого матеріалу та питання соціально-економічного розвитку тогочасного населення краю [Михайлина, Возний, Пивоваров, 1993, с. 66—67].

Вагомими здобутками в цей період були захисти кандидатських дисертацій співробітниками університету на археологічну тематику: І.П. Возним «Чорнівецьке городище XII—XIII ст. (матеріальна культура, господарство та побут населення)», Б.Т. Рідушем «Печери Середнього Подністров'я в історії населення регіону», Ю.В. Мисько «Язичницькі та християнські старожитності Верхнього Попруття і Середнього Подністров'я VIII — першої половини XIII ст.» Певним підсумком діяльності університетської археології, який відзначив важливу роль закладу в дослідженні питань минулого, став міжнародний історико-археологічний семінар 1994 р. «Населення Прутсько-Дністровського межиріччя та суміжних територій в другій половині I — на початку II тисячоліть н. е.»

У 1996 р. в університеті, з ініціативи Інституту археології НАН України та обласної держадміністрації, на базі кафедри етнології, античної та середньовічної історії, був створений Буковинський центр археологічних досліджень (БЦАД), який спочатку очолив Л.П. Михайлина, а пізніше С.В. Пивоваров. Співробітники центру продовжили вивчення середньовічних старожитностей регіону [Буковинський центр археологічних досліджень]. Основні дослідження вони зосередили на вивченні літописних поселень краю, аналізі процесу та еволюції язичницьких та християнських старожитностей, дослідженні матеріальної культури, господарства, військової справи, побуту населення краю у середньовічний час. Ними проведено археологічні розкопки у Ревному, Василеві, Онуті, Ленківцях, Галиці, Зеленій Липі, Недобоївцях та інших пунктах регіону. Результатом діяльності центру, окрім археологічних досліджень, стало видання ряду наукових праць. Так, було здійснено видавництво робіт: Л.П. Михайлини «Населення Верхнього Попруття VII—X ст.», Б.О. Тимошука «Східні слов'яни VII—X ст.: полюддя, язичництво, початки держави», І.П. Возного «Чорнівецьке городище — феодальна садиба XII—XIII ст.», І.П. Русанової «Истоки славянского язычества. Культурные сооружения Центральной и Восточной Европы в I тыс. до н. э. — I тыс. н. э.», С.В. Пивоварова «Християнські старожитності в межиріччі Верхнього Пруту та Середнього Дністра», «Нумізматичні старожитності Буковини», трьох випусків «Археологічних студій» (2000, 2003, 2008 рр.) та ін.

Підсумовуючи розвиток археології в Чернівецькому університеті (з 2000 р. — національ-

ного) необхідно зазначити, що заклад виховав багатьох вітчизняних науковців, які стали гордістю української археологічної науки. Це Д.Я. Телегін (випускник 1949 р.) — доктор історичних наук, І.І. Винокур (випускник 1952 р.) — доктор історичних наук, О.М. Приходнюк (випускник 1964 р.) — доктор історичних наук, Л.В. Вакуленко (випускниця 1961 р.) — кандидат історичних наук, І.П. Герета (випускник 1962 р.), Б.П. Томенчук (випускник 1978 р.), В.М. Войнаровський (випускник 1980 р.), М.А. Філіпчук (випускник 1982 р.), М.О. Ягодинська (випускниця 1983 р.).

Аналізуючи розвиток археології в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича необхідно відзначити, що заклад став важливою ланкою по дослідженню археологічних старожитностей краю, підготовці фахівців — археологів і досить багато зробив для популяризації археологічних знань серед інтелігенції, вчителів, учнів та населення Буковинського краю.

Література

- Балух В., Масан О. Вивчення і викладання стародавньої, античної та середньовічної історії в Чернівецькому університеті (1875—2000 рр.) // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. — 2000. — Т. 3. — С. 5—17.
- Буковинський центр археологічних досліджень: тематичний покажчик публікацій. — Чернівці, 2003.
- Вакуленко Л.В. Итоги работ археологической экспедиции Черновицкого университета в 1963 г. // ТД XX научной сессии. — Черновцы, 1964. — С. 73—75.
- Вакуленко Л.В. Раскопки поселения культуры карпатских курганов у с. Глубокоє // ТД XXII научной сессии. — Черновцы, 1966. — С. 30—33.
- Вакуленко Л.В., Городецький Е.П. Розвідкові розкопки на поселенні культури полів поховань Східної Волині // Праці комплексної експедиції Чернівецького державного університету. — 1960. — Т. VIII. — С. 137—142.
- Вакуленко Л.В., Тимощук Б.А. Археологические памятники Хотина и его окрестностей // ТД XXII научной сессии. — Черновцы, 1966. — С. 22—23.
- Винокур И.С., Вакуленко Л.В. Кисилевский могильник I—II вв. н. э. // КСИА. — 1967. — Вып. 112. — С. 126—130.
- Винокур И.С. Археологічні дослідження на трипільському поселенні біля с. Магала // Археологія. — 1966. — Т. XX. — С. 157—162.
- Винокур И.С. Старожитності Східної Волині першої половини I тисячоліття н. е. // Праці комплексної експедиції Чернівецького державного університету. — 1960. — Т. VIII. — С. 5—130.
- Возний І.П. Чорнівське городище — феодальна садиба XII—XIII ст. — Чернівці, 1998.

Мисько Ю.В. Релігійні уявлення слов'яно-руського населення Буковини // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. — 2002. — Т. 1. — С. 115—125.

- Михайлина Л.П. Населення Верхнього Попруття VII—X ст. — Чернівці, 1997.
- Михайлина Л.П., Возний І.П., Пивоваров С.В. Дослідження археологічних пам'яток Північної Буковини експедицією Чернівецького держуніверситету // АДУ 1991 р. — 1993. — С. 66—67.
- Михайлина Л.П., Пивоваров С.В. Вивчення старожитностей Буковини в XIX — на початку XX ст. // Питання історії, історіографії, джерелознавства та архівознавства Центральної та Східної Європи. — Київ; Чернівці, 1997. — С. 242—249.
- Михайлина Л.П., Пивоваров С.В. Розвиток археологічної науки в Чернівецькому університеті // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. — 2000. — Т. 3. — С. 34—45.
- Пивоваров С. Християнські старожитності в межиріччі Верхнього Пруту та Середнього Дністра. — Чернівці, 2001.
- Пивоваров С. Нумізматичні пам'ятки Буковини (античний та середньовічний час). — Чернівці, 2002.
- Рідуш Б.Т. Печерні монастирі Буковини // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. — 1997. — Вып. 3. — С. 108—111.
- Тимощук Б.О. Північна Буковина — земля слов'янська. — Ужгород, 1969.
- Тимощук Б.О. Слов'яни Північної Буковини V—IX ст. — К., 1976.
- Тимощук Б.О. Давньоруська Буковина (X — перша половина XIV ст.). — К., 1982.
- Тимощук Б.О. Східні слов'яни VII—X ст.: полоддя, язичництво, початки держави. — Чернівці, 1999.
- Тимощук Б.А., Винокур И.С. Памятники полей погребений на Буковине // КСИА. — 1962. — Вып. 90. — С. 73—77.
- Тимощук Б.А., Винокур И.С. Памятники черняховской культуры на Буковине // МИА. — 1964. — С. 186—196.
- Русанова И.П. Истоки славянского язычества. Культурные сооружения Центральной и восточной Европы в I тыс. до н. э. — I тыс. н. э. — Черновцы, 2002.
- Русанова И.П., Тимощук Б.А. Кодин — славянские поселения V—VIII вв. н. э. на р. Прут. — М., 1984.
- Чернівецький університет. 1875—1995. Сторінки історії. — Чернівці, 1995.

S. V. Pivovarov

THE DEVELOPMENT OF THE ARCHAEOLOGICAL SCIENCE IN THE UNIVERSITY OF CHERNIVTSI (second half 19th — 2004)

In the article the stages of settling and development of archeology in the University of Chernivtsi have been analyzed. Based on the materials from archeological researches the author clarifies the university professors. And staff members. input into the issue of the region antiques research and the archeological knowledge promotion

АБАШИНА Наталя Серафимівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

БАШКАТОВ Юрій Юрійович — науковий співробітник Інституту археології НАН України

ГЛАДКИХ Михайло Іванович — доктор історичних наук, професор кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГОПКАЛО Оксана Вікторівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ГОРБАНЕНКО Сергій Анатолійович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ДІДЕНКО Сергій Васильович — науковий співробітник НМІУ, аспірант Інституту археології НАН України

ДУДІН Олександр Анатолійович — аспірант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗЕЛЕНКО Сергій Мусійович — кандидат історичних наук, керівник Центру підводної археології КНУ

КЕПІН Дмитро Володимирович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК

КОБЕЦЬ Віктор Данилович — науковий співробітник Центру підводної археології КНУ

КОЗАК Денис Никодимович — доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту археології НАН України, завідувач відділу археології раннях слов'ян

КОЛОДА Володимир Васильович — кандидат історичних наук, завідувач лабораторії, доцент кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

ЛЕВЧУК Павло Олександрович — студент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МАГОМЕДОВ Борис Вікторович — доктор історичних наук, старший науковий співробітник відділу археології раннях слов'ян Інституту археології НАН України

МАТВІШИНА Жанна Миколаївна — доктор географічних наук, завідувач відділу палеогеографії Інституту географії НАН України

МИСЬКО Юлія Володимирівна — кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

МОРОЗОВА Яна Іванівна — науковий співробітник Центру підводної археології КНУ

НЕСІН Валентин Антонович — кандидат біологічних наук, науковий співробітник Інституту зоології НАН України

ОБЛОМСЬКИЙ Андрій Михайлович — доктор історичних наук, науковий співробітник Інституту археології Російської АН

ОЛЬГОВСЬКИЙ Сергій Якович — кандидат історичних наук, завідувач кафедри музеєзнавства Київського національного університету культури та мистецтв

САМОЙЛЕНКО Любов Григорівна — завідувач Археологічного музею КНУ імені Тараса Шевченка

СИВОЛАП Михайло Павлович — директор археологічного музею і керівник археологічної лабораторії Черкаського національного університету

СИНІЦЯ Євген Валентинович — кандидат історичних наук, асистент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СКИБА Андрій Володимирович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

СТАНІЦИНА Галина Олександрівна — науковий співробітник, завідувач наукового архіву Інституту археології НАН України

ПАЛІЄНКО Сергій Володимирович — кандидат історичних наук, завідувач лабораторії Київського університету туризму, економіки і права

ПАХАРЄВА Олександра Сергіївна — кандидат історичних наук

ПАЧКОВА Світлана Петрівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЕТРАУСКАС Андрій Валдасович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЕТРАУСКАС Олег Валдасович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПИВОВАРОВ Сергій Володимирович — доктор історичних наук, завідувач кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

ПУДОВКІНА Анна Сергіївна — магістрант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУСТОВАЛОВ Сергій Жанович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЯСЕЦЬКИЙ Валерій Казимирович — краєзнавець

РЕКОВЕЦЬ Леонід Іванович — доктор біологічних наук, науковий співробітник Інституту зоології НАН України

РИЖОВ Сергій Миколайович — кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТОЛОЧКО Денис Володимирович — аспірант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИНДРОВСЬКА Людмила Олександрівна — науковий співробітник Інституту археології НАН України

ШИДЛОВСЬКИЙ Павло Сергійович — кандидат історичних наук, асистент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ШИШКІН Руслан Германович — кандидат історичних наук, викладач кафедри історії слов'янських народів КДПУ ім. М.П. Драгоманова